

CCJE(2019)6

Strazburg, 7 Kasım 2019

AVRUPA HAKİMLERİ DANIŞMA KONSEYİ (CCJE)

CCJE'nin 22 (2019) No.lu Görüşü

ADLİ YARDIMCILARIN ROLÜ

I. Giriş

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle (AİHS) yasalarla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır.¹ Bu güvenceye uygun bir biçimde karar verebilmeleri için, hakimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı, hem göreve getirilirken, hem de görevlerini icra ederken koruma altına alınır. Karar verme sürecinde yardımcıları tarafından kendilerine destek sağlandığında, hakimlerin yaptıkları işin niteliği ve verimliliği toplumun ve yasal sürece taraf olanların menfaatleri bakımından daha da iyileştirilebilir. Ancak bu yapılırken, tarafların AİHS'nin 6. Maddesinde yer alan hakları tehlikeye atılmamalıdır. O nedenle de, Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince kendisine verilen görev doğrultusunda bu Görüşü hazırlamıştır.
2. Bu görüş daha önceki CCJE Görüşleri, CCJE Hakimler Magna Cartası (2010) ve özellikle de Hakimlerin Statüsüne Dair Avrupa Şartı (1998) ve Bakanlar Komitesinin CM/Rec(2010)12 sayılı, hakimlerin bağımsızlığı, verimliliği ve sorumluluklarına dair Tavsiye Kararı başta olmak üzere Avrupa Konseyinin ilgili diğer belgelerini temel alır.
3. Görüşte aynı zamanda CCJE üyelerinin "mahkemelerdeki idari memurların ve adli yardımcılardan rolü ve bunların hakimlerle olan ilişkilerine dair" soru anketine cevapları, bu cevapların özeti ve Avrupa Konseyince görevlendirilen bilimsel uzman Prof. Dr. Anne Sanders'in (Bielefeld Üniversitesi/Hamm Yüksek Bölge Mahkemesi) hazırladığı ön taslak dikkate alınmıştır.

¹ AİHS Madde 6.

II. Hakimlere destek: görüşün kapsamı

A. Adli yardımcılar kimlerdir?

4. Hakimlere çalışmalarında, farklı türden yardımcılar ve mahkeme personeli tarafından destek sağlanabilir. Bu Görüşte adli yardımcılar üzerinde durulmaktadır. Adli yardımcılar hukuk eğitimi almışlardır ve hakimlere veya hakimler kurullarına karar süreçlerinde destek sağlarlar. Adli yardımcılar, araştırma yapmak, hukuki sorunlarla ilgili hatırlatıcı notlar hazırlamak veya mahkeme kararlarını kaleme almak gibi çok çeşitli görevleri yerine getirirler. Bu şahısların adli yardımcı, adli memur, adli görevli, sekreter, Referendare, Wissenschaftliche Mitarbeiter, Gerichtsschreiber, référendaires veya greffiers gibi çeşitli unvanları olabilir².

B. Görüşün dışında kalan mahkeme personeli

5. Mahkeme binalarının güvenliğinden, bakım ve temizliğinden ve IT hizmetlerinden sorumlu personel mahkeme sisteminin vazgeçilmez çalışanlarıdır. Ancak bu personel bu Görüş kapsamının dışındadır.
6. Adli yardımcılar gibi, idari yardımcılar da sıklıkla hakimlerle yakın mesai içerisinde çalışırlar. Bu görevliler örneğin dosyaların düzenlenmesi, yazışmalar, kararların resmi metinlerinin hazırlanması, evrak ve istatistiksel verilerin toplanması gibi işlerde çalışabilirler. Bu personelin çalışmalarıyla adli yardımcıların yaptığı işler arasında her ne kadar kayda değer bir örtüşme varsa da, bu Görüşte adli yardımcılarının statüsü ve görevleri üzerinde durulmaktadır.
7. Hakimlere destek sağlasalar da, mahkemede stajyer olarak çalışan, lisans eğitimi alan hukuk öğrencileri bu Görüşün kapsamı dışındadır.
8. Adli memurlar, ya da örneğin kanunların uygulanması veya tescili gibi konularla ilgili olarak bazı durumlarda sınırlı karar yetkilerine sahip olan Rechtspfleger'ler veya İspanyol Letrados de la Administración de Justicia olarak adlandırılan personel de bu Görüşün kapsamı dışındadır. Bu memurlar hakimlere karar sürecinde destek sağlamaktan ziyade kendi seçtikleri davalar üzerinde çalışırlar ve kendi görevlerini ifa ederler. Bununla birlikte bazı üye devletlerde, hakimlere sağladıkları destekten ayrı olarak, kendi başlarına bazı karar yetkilerine sahip adli yardımcılar da vardır. Ayrıca, pek çok üye devlette, tescil ve kayıt, mahkeme kararlarının ve diğer evrakın resmi onay işlemleri, ve örneğin Belçika'daki greffier olarak anılan görevli gibi, duruşmanın resmi protokolünü kaleme alan özel mahkeme görevlileri de mevcuttur. Bu özel görevler de, hakimden bile belli bir ölçüde bağımsız hareket gerektirdiklerinden bu Görüşün kapsamı dışındadır.
9. Aynı unvanı taşıyan adli personelin farklı üye devletlerde farklı görevler üstlenmeleri mümkündür. İkili görevleri olması halinde bu Görüş görevin yalnızca hakimin desteklenmesiyle ilgili bölümüyle sınırlı olacaktır.

² Bu Görüşte yer alan, üye devletlerdeki uygulamalarla ilgili bilgiler son derece özet bilgilerdir. Daha ayrıntılı bilgi için okuyucunun CCJE üyelerinin verdiği yanıtlara ve verilen yanıtların <https://www.coe.int/en/web/ccje/opinion-no.-22-on-the-role-of-court-clerks-and-legal-assistants-within-the-courts-and-their-relationships-with-judges> adresinde yer alan, özetine başvurmaya davet edilir.

10. Hakimler çoğu kez davalarla ilgili kararlarını yeterli bir biçimde verebilmek için adli bilgi birikimi olmayan uzmanların bilgisine ve deneyimine bel bağlamak zorundadırlar. Ancak bu uzmanlar, mahkemece sürekli olarak istihdam edilseler bile, bu Görüşün kapsamı dışındadırlar.

III. Hakimlerin ve adli yardımcılarının görev ve sorumlulukları

A. Adli yardımcılar hangi gerekçeyle istihdam edilmelidir?

1. Adaletin yönetilmesinin desteklenmesi

11. Adaletin toplum yararına yönetilmesinin desteklenmesi adli yardımcılarının istihdam edilmesinin temel gerekçesi olmalıdır. Yetkin adli yardımcılar hakimlere değerli destekler sağlayarak yargı kararlarının daha nitelikli olmasına yardımcı olurlar. Uzmanlaşmış alanlardaki hukuk bilgilerine sahip adli yardımcılarının çalışmaları özellikle yararlı olabilir³. Ancak nitelikli hakimlerin görevlendirilmesi ve hakimlere yönelik yeterli eğitim fırsatları adli yardımcı istihdam edilmesi lehine ihmal edilmemelidir.

2. Genç avukatların, özellikle de (geleceğin) hakimlerinin eğitilmesi

12. Adli yardımcılarının çalışmaları aynı zamanda eğitsel maksatlara da hizmet edebilir. Genç avukatlar adli yardımcı olarak çalışmak suretiyle mahkemelerin işleyişi konusunda yararlı bir anlayışa sahip olabilirler. Bu durum üye devletlerin deneyimlerinde görülmüştür. Bazı üye devletlerde hakime destek vermek mesleğe geçmeden önce alınan hukuk eğitiminin zorunlu bir parçasıdır⁴. Diğer bazı üye devletlerde adli yardımcı görevi yapmak resmi veya gayri resmi bir gereklilik olabilir veya en azından, hakimlik başvurusu yapmadan önce kazanılmış yararlı bir deneyim olarak kabul edilir⁵. Meslekten yetişmiş yargı görevlilerinin bulunmadığı ve hakimlerin başarılı hukukçular arasından seçildiği ülkelerde bile, "hakim kürsüsü arkasından" edinilecek bir bakış açısının yararlı olduğu kabul edilmektedir⁶. Genç hakimlerin yüksek mahkemelerde geçici tayinlerle sınırlı bir süre adli yardımcı olarak çalıştıkları diğer bazı ülkelerde, bu geçici görevler⁷, kıdemli yargı kadrolarına terfi etmeden önce yararlı öngörüler ve deneyim kazandırabilir.

3. Verimlilik

13. Davaların gecikmeksizin ve düşük maliyetle çözülmesi her yargı sisteminin önemli bir gayesidir. Ayrıca, konunun adilane bir biçimde ele alınmasını müteakiben verilen yargı kararlarının nitelikli olması⁸ etkin bir yargının çok önemli unsurlarındandır. Mahkemelerin işleyişinin hızlandırılması ve dava birikiminin önlenmesi⁹ ve aynı zamanda hakimlerin daha nitelikli kararlar için hazırlanabilmeleri için, adli yardımcılar hakimleri yargıyla ilgili olmayan işlerin yükünden kurtarmada önemli bir vasıta olabilirler. CCJE'nin belirttiği gibi, mahkemelerin kamu yararına nitelikli yargı çalışmaları yapmalarını sağlamak üzere

³ Örneğin uluslararası hukukta ve Avrupa hukukunda: CCJE'nin No. 9 (2006) sayılı Görüşü, madde 19, Rec. A(e).

⁴ Almanya, Slovenya.

⁵ Belçika, Bosna Hersek, Finlandiya, Gürcistan, Polonya, Moldova Cumhuriyeti, Slovenya, İsveç, İsviçre.

⁶ İrlanda, Birleşik Krallık.

⁷ Arnavutluk, Hırvatistan, Almanya, Slovenya.

⁸ Bakınız: CM/Rec(2010)12 sayılı Tavsiye Kararı, madde 31; yargı kararlarının niteliğiyle ilgili olarak bakınız: CCJE'nin No. 11 (2008) sayılı Görüşü.

⁹ Bakınız: CCJE'nin No. 6 (2004) sayılı Görüşü, madde 65.

yeterli kaynakları sağlamaktan üye devletler sorumludur¹⁰. Bu her şeyden önce yeterli sayıda hakimnin tayin edilmesi için parasal imkanların sağlanmasını gerektirir. Ancak hakimler mahkemelerde yalnız başına çalışmazlar. O nedenle de, adli yardımcılar dahil olmak üzere nitelikli mahkeme personelinin istihdamı için yeterli fonların tahsis edilmesi gereklidir¹¹.

14. Hızlı bir yargı süreciyle tarafların bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkı arasında bir denge olmalıdır. AİHS'nin 6. Maddesinde tarafların adil ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Adli yardımcı bu mahkemenin bir parçası değildir. O nedenle de adli yardımcılar yetersiz sayıda hakim görevlendirilmesi pahasına istihdam edilmemelidirler. Hakimlerin iş yükü çok fazlaysa, bu durum adli yardımcılara arzu edilenden fazla görev devredilmesi yönünde baskı oluşturabilir¹².
15. Adli yardımcılar hakimlerin karar verme sürecini destekleyerek, mahkemenin tüm kademelerdeki çalışmalarında iyileştirme sağlanmasına yardımcı olabilirler. Üye devletler adli yardımcı istihdam edip etmemeyi, edeceklerse bunların hangi mahkemelerde istihdam edilmesi gerektiğini, yargı sisteminin niteliğini ve gecikmeksizin işleyişini ve dolayısıyla da verimliliğini desteklemek üzere çalışmalarını nasıl organize edeceklerini dikkatle değerlendirmelidirler. Üye devletler bu süreçte, adli yardımcılarının farklı maksatlarla istihdam edilmelerinin birbirini dışlayan olgular olabileceğinin bilincinde olmalıdırlar. Üye devletler adli yardımcılarla hızlı karar vermeyi desteklemek istiyorlarsa, bu amaca yalnızca eğitim maksatlarıyla adli yardımcı istihdam ederek ulaşamaz çünkü, bu durum hakimlere bu personele rehberlik ve öğretmenlik yapma yükünü getirir.
16. Adli yardımcı kullanan bütün üye devletler bu personelin değerli hizmetler verdiği ve hakimlerin zaman tasarrufu yapmalarını sağladıkları konusunda hemfikirseler de, çok az sayıda üye devlet adli yardımcılarının gerçekten ne kadar yararlı olduklarına ilişkin veri toplamaktadır¹³. O nedenle üye devletlerin adli yardımcılarının katkılarını değerlendirmeleri tavsiye olunur.

B. Hakimin rolü, adli yardımcının rolü

1. Hakimin rolü

17. Herhangi bir yargı sisteminde hakimin rolünün anlaşılması kaçınılmaz bir biçimde sistemin tarihiyle, hukuk ve yargı kültürüyle bağlantılıdır. O nedenle de hakimin rolü farklı üye devletlerde farklı biçimlerde anlaşılmaktadır. Örneğin medeni kanunun ve içtihat hukukunun uygulandığı ülkeler arasında hala kayda değer farklılıklar olabilir. İchtihat hukukunun uygulandığı sistemlerde mahkeme kararının yazılması, yardımcı ne kadar nitelikli olsa da, yardımcıya devredilemeyecek veya onunla paylaşılamayacak kadar kişisel bir görev olarak algılanabilir.

¹⁰ Bakınız: CM/Rec(2010)12 sayılı Tavsiye Kararı, madde 32, ve CCJE'nin 2 (2001) No.lu Görüşü, madde 4; 10 (2007) No.lu Görüşü, madde 37; 17 (2014) No.lu Görüşü, madde 35; 18 (2015) No.lu Görüşü, madde 22.

¹¹ Bakınız: CCJE'nin 11 (2008) No.lu Görüşü, madde 14; CCJE'nin 2(2001) No.lu , madde 8.

¹² Adli yardımcılarla çalışmada artan iş yükünün etkileri için bakınız: Nina Holvast, In the shadow of the judge - the involvement of judicial assistants in Dutch district courts (*Hakimin gölgesinde – adli yardımcılarının Hollanda bölge mahkemelerindeki rolü*), 2017, s. 179-181; aynı zamanda bakınız: Peter Bieri, Law Clerks in Switzerland – A Solution to Cope with the Caseload (*İsviçre'de Adli Memurlar – Dava yüküyle baş etmede bir çözüm*), 7 International Journal for Court Administration (*Mahkeme Yönetimi Uluslararası Dergisi*) (2016).

¹³ Çek Cumhuriyeti, Birleşik Krallık; Hırvatistan'da yapılan araştırmada adli yardımcısı olan mahkemelerin bu tür desteği olmayan mahkemelerden daha verimli olduğu görülmüştür.

18. Yargı sistemlerindeki uygulamalar ve gelenekler birbirinden ne kadar farklı olursa olsunlar, karar verme, her yerde hakimin görevinin tam merkezinde yer alır. AİHS'nin 6. Maddesinde yargı kararlarının meşruluğuna ilişkin gereklilikler belirlenmiştir. Usullerin¹⁴ ve yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının önemli güvencelerinin gayesi ilgili hakimin karar verme işlevini korumaktır¹⁵. Bu güvenceler hakimlerin davalarda bağımsız ve tarafsız olarak, yasalara ve mevcut verileri yorumlamalarına uygun bir biçimde serbestçe karar verebilmelerini sağlar¹⁶. Bu güvenceler hakimin kendi yararına verilmiş ayrıcalıklar olmayıp, AİHS'nin 6. Maddesinde güvence altına alındığı gibi, hukukun üstünlüğünün ve adalet arayan bireylerin yararına sağlanan güvencelerdir¹⁷. O nedenle karar verme, hakimlerin istedikleri zaman devredebilecekleri bir ayrıcalık olmayıp, hukukun üstünlüğüne dayalı toplumlarda görevlerinin tam merkezinde yer almaktadır. Hakimler sadece davaları yönetenler olmayıp, yargı kararlarının tamamen kendilerine ait olmasını sağlayacak şekilde yasalara ve olayın unsurlarına hakim olmalıdırlar.

2. Adli yardımcının rolü

19. Adli yardımcının rolü hakimin rolünün bir sonucu olarak ortaya çıkar. Adli yardımcıları hakimlere yaptıkları görevlerde destek vermeli, ancak hakimin yerini almamalıdırlar. Görevleri ne olursa olsun, karar verme sürecinin her yönüyle ilgili sorumlulukları devam eden hakimin veya hakimlerin denetimi altında olmalıdırlar. Ancak adli yardımcıları, hakimlere karar verme sürecinde destek verirken yargı görevlerinin ifasında da yer alırlar. O nedenle de en yüksek mesleki ve etik standartlara uymalı ve böylece halkın yargı kurumlarına büyük bir güven duymasına yardımcı olmalıdırlar¹⁸.

C. Adli yardımcıların yaptığı işler

20. Her hukuk sistemi adli yardımcıların kullanılıp kullanılmaması gerektiğine ve bunun ne ölçüde yapılması gerektiğine karar vermelidir. Bu karar, hukuk gelenekleri ve hakimin ve tarafların rolünün nasıl anlaşıldığı dahil olmak üzere pek çok unsura bağlı olacaktır.

1. Hangi görev ve sorumluluklar hakimin uhdesinde kalmalıdır?

21. Daha önce de belirtildiği gibi, bütün hukuk sistemlerinde karar verme hakimin görevlerinin tam merkezinde yer alır. O nedenle de bu işlev davadan sorumlu hakimin veya hakimler kurulunun uhdesinde kalmalıdır. Karar verme, yasaların davanın unsurlarının kapsamlı bir biçimde anlaşılmasına istinaden uygulanmasını gerektirir. Hakimler dava unsurlarını tespit etmek ve tartışmalı hususları avukatlarla ve taraflarla ele almak üzere duruşma yaparlar. Örneğin ceza davalarında duruşma mağdurun ve

¹⁴ Hakimlerin görevlendirilmesinin önemiyle ilgili olarak bakınız: CM/Rec(2010)12 No.lu Tavsiye Kararı, madde 3,4. Aynı zamanda bakınız: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) 12 Mart 2019 tarihli – *Astradsson/İzlanda Davası – Dava No. 26374/18*.

¹⁵ Bakınız AB Temel Hak ve Özgürlükler Şartı: Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (CJEU) 27 Şubat 2018 tarihli kararı - *Associação Sindical dos Juizes Portugueses/Tribuna de Contas Davası – Dava No. C 64/16*, madde 44.

İfade özgürlüğünde kamu açısından önem taşıyan bir unsur olarak, erkler ayrılığı ve yargı bağımsızlığının önemiyle ilgili olarak bakınız: AİHM'nin 23 Haziran 2016 tarih, 20261/12 No.lu *Baka/Macaristan Davası* Kararı, madde 162-176.

¹⁶ CM/Rec(2010)12 No.lu Tavsiye Kararı, madde 5.

¹⁷ CM/Rec(2010)12 No.lu Tavsiye Kararı, madde 11.

¹⁸ Bakınız: Bosna Hersek'te, Mahkeme ve Savcılıklarda Hukuk Görevlileri ve Danışmanlara İlişkin Model Davranış Kuralları, s.4.

sanığın dinlenmesi için bir fırsat sunar. Kararın kaleme alınması hakimın davanın tüm veçheleriyle ilgili olarak sürdürdüğü karar verme süreci üzerine inşa edilmelidir¹⁹.

22. Adli yardımcılar karar verme sürecine yakınlaştıkça, hakimlerin ve yargı sistemlerinin temkini elden bırakmamaları da o kadar önemli hale gelir. Tüm hazırlık çalışmaları için etkin bir biçimde organize edilmesiyle hakimın kontrolü arasında bir denge kurulmasını gerektirir. Hakimın açısından bakıldığında bu denge, adli yardımcılarının yaptıkları işlerin çok yakından denetlenmesiyle kurulmalıdır.

2. Adli yardımcılarının karar verme süreciyle ilgili işleri

23. Üye devletlerden gelen yanıtlardan, adli yardımcılarının yapabileceği, farklı sorumluluk içeren çeşitli görevler olduğu anlaşılmıştır. Adli yardımcılarının karar verme sürecinde aktif bir biçimde yer almaları halinde, üye devletler AİHS'nin 6. Maddesi uyarınca tarafların haklarının güvence altına alınması için, hakimın kontrolü elinde bulundurmasını temin etmelidirler.

(i) Belgelerin düzenlenmesi ve dava unsurlarının araştırılması

24. Adli yardımcılar hakimın rehberliği ve nezareti altında büyük hacimli evrakları düzenleyip tarayarak davayla ilgili veri unsurlarıyla ilgili araştırma yapabilirler²⁰. Ancak, yargı kararının verilmesi verilere dayalı olduğundan, davayla ilgili verilerin oluşturulup değerlendirilmesi yalnızca hakime ait bir sorumluluktur. O nedenle adli yardımcının rolü bu açıdan bakıldığında sınırlı düzeyde kalmalıdır.

(ii) Karar teklifiyle birlikte mahkeme kararlarının kaleme alınması veya hatırlatıcı notların yazılması

25. Pek çok üye devlette, adli yardımcılar karar ve hükümlerin kaleme alınmasında yer alırlar. Bu aynı zamanda usule ilişkin kararların kaleme alınmasını da içerebilir²¹. Ancak bazı üye devletler adli yardımcılarının kararın kaleme alınma sürecine katılmalarına izin vermezler²². Adli yardımcılarının kararları kaleme alma sürecine katılmaları söz konusuysa, hakimın yakın nezaretinde ve rehberliğinde çalışmalıdırlar. O nedenle üye devletler adli yardımcılarının davaların karar müzakerelerinde bulunmalarına ve bunlara katılmalarına izin verip vermeyeceklerini ve buna ne ölçüde izin verebileceklerini değerlendirmelidirler.

26. Adli yardımcılarının kararların tümünü kaleme almaları halinde, yardımcının önerilerinin hakimın düşüncesini yönlendirme riski (demirleme etkisi) mevcuttur. Ancak bu etki, adli yardımcının davanın nasıl sonuçlanması gerektiğine dair bir hatırlatma notu hazırlaması halinde de mümkün olabilir²³. Bu riskler adli yardımcının ilk taslağı veya hatırlatma notunu hakimın rehberliği olmaksızın hazırladığında özellikle yüksek olabilir. Ancak, böyle bir taslak karar veya hatırlatma notu, hakimın bir ön görüş bildirmesinden sonra yazılmış olsa da, kararı yazma işinin yardımcıya devredilmesi, hakimın davaya tam olarak vakıf olmasını engelleyebilir. Böyle bir durumda hakim, taslak karar üzerinde daha

¹⁹ Hakimlerin profesyonelliklerinin önemiyle ilgili olarak bakınız: CCJE'nin No. 11 (2008) No.lu Görüşü, , madde 21-23.

²⁰ Malta'da adli yardımcılar hakimler için delil toplarlar.

²¹ Andorra, Avusturya, Belçika, Hırvatistan, Finlandiya, Gürcistan, Letonya, Litvanya, Moldova Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, İsveç, Ukrayna.

²² Andorra, İrlanda, Birleşik Krallık.

²³ Bu sorunla ilgili başka referansları da içeren akademik bir tartışma için bakınız: Nina Holvast, In the shadow of the judge, the involvement of judicial assistants in Dutch district courts (*Hakimin gölgesinde – adli yardımcılarının Hollanda bölge mahkemelerindeki rolü*), 2017, s. 216.

ayrıntılı bir çalışma yapmanın, ilk izlenimi değiştirebileceğinin farkına varmayabilir. Hakimler bu risklerin farkında olmalı ve kararlarla ilgili olarak sorumluluğun daima kendilerinde olmasını temin etmelidirler.

(iii) Davalar üzerinde yapılan bağımsız çalışmalar

27. Bazı üye devletlerde adli yardımcılar, örneğin bilirkişi tayin etme veya kovuşturmanın maliyetini hesaplama gibi usulle ilgili hususlarda karar vererek, davalarda daha bağımsız bir biçimde çalışabilirler. Az sayıda üye devlette, adli yardımcılar aynı zamanda duruşmaları da yönetebilir ve küçük davalar üzerinde çalışabilirler²⁴. Çoğu durumda adli yardımcının kararlarının hakim tarafından onaylanması gerekir. Üye devletlerin adli yardımcılarının böyle önemli görevleri üstlenmelerine izin vermesi halinde, bu ancak yasal bir temelde ve hakimin sıkı gözetiminde gerçekleşebilir.

(iv) temyize gidecek veya anayasa mahkemesince incelenecek davaların seçimiyle ilgili olarak yapılan çalışmalar

28. İçtihatların birleştirilmesinde yüksek mahkemenin ve anayasa mahkemesinin çok özel bir görevi vardır²⁵ ve bunlar sıklıkla çok sayıda davaya bakarlar. Yüksek mahkemede ve anayasa mahkemesinde çalışan adli yardımcılar sıklıkla dava ile ilgili verileri ve ilgili yasağı özetler ve davanın temyize veya anayasa mahkemesi incelemesine gönderilmesinin kabul edilip edilemeyeceği konusunda önerilerde bulunurlar²⁶. Başvuruların bu şekilde “taranması” hakimlerin önemli davalar üzerinde odaklanmasını sağlarken, yardımcılar da rutin davaların süratle ele alınmasını mümkün kılarlar. Ancak burada, adli yardımcılarının davaların seçiminde etki kazanması riski vardır. Üye devletler bu tür risklerin farkında olmalı ve davalara karar verilmesi ve davaların seçilmesinde kontrolün hakimlerde olmasını sağlamalıdır.

3. *Adli yardımcılarının karar verme süreci dışındaki çalışmaları*

(i) Adli araştırma

29. Adli yardımcılar, içtihatların incelenmesi dahil olmak üzere, yasayla ilgili araştırma yaparlar (davanın taraflarınca yapılmadıysa). Adli yardımcılarının istihdam edildiği bütün üye ülkelerde uygulama böyledir. Ancak bazı ülkelerde araştırma yalnızca ilgili dava taraflarının görevi olarak kabul edilir²⁷. Kararla ilgili bir teklif ve/veya kararla ilgili nedenleri içeren bir hatırlatma notu hazırlamaları halindeyse, adli yardımcılar karar verme sürecine daha çok dahil olurlar.

(ii) Duruşmaların resmi kayıtlarının tutulması

30. Pek çok ülkede mahkeme duruşma kayıtlarının tutulması bazı adli yardımcılarının önemli bir görevi olmaya devam etmektedir.²⁸ Bu görev giderek teknolojinin sağladığı

²⁴ Bu tür fırsatlar Bosna Hersek, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, İzlanda, Slovenya ve İsveç'te mevcuttur.

²⁵ Yüksek Mahkemenin içtihatların birleştirilmesi ile ilgili rolü için bakınız: CCJE'nin No. 20 (2017) No.lu Görüşü, madde 20-25.

²⁶ Andorra, Avusturya, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Gürcistan, Almanya, İzlanda, Litvanya, Norveç, Polonya, Romanya, Slovenya, İspanya.

²⁷ Birleşik Krallık.

²⁸ Andorra, Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Monako, Romanya, Rusya Federasyonu, İsveç, İsviçre.

olanaklarla yapılmaktaysa da, söz konusu görevin bazı davalarda önemini koruması mümkündür.

(iii) Kararların yayımlanmaya hazırlanması

31. Adli yardımcılardan diğer görevleri arasında, kararların düzeltme okumasının yapılması, referansların çapraz kontrolü veya kararların yayıma hazırlanması sayılabilir (özellikle de anonimleştirme olmak üzere).

(iv) Basın için bilgilerin hazırlanması

32. CCJE basına mahkeme karar özetlerinin, dava unsurlarıyla ilgili bilgilerin ve duruşmalarla ilgili bilgilerin sağlanmasının önemini kabul etmiştir²⁹. Bu gibi belgelerin hakim nezaretinde kaleme alınması adli yardımcılardan önemli görevleri arasında yer alabilir.

(v) İdari görevler

33. Her ne kadar idari görevler genellikle idari yardımcılardan yapılmaktaysa da, resmi duruşma protokollerinin yazılması, dosyaların düzenlenmesi, dava taraflarıyla yazışma, kararların resmi kopyalarının hazırlanması ve istatistiksel verilerin toplanması bazı üye devletlerde adli yardımcılardan yapılmaktadır.

34. Bazı yönetmeliklerde ve rehberlerde hangi görevlerin adli yardımcılara devredilebileceği konusunda hakimler ve adli yardımcılar bilgilendirilerek, adli yardımcılardan karar verme sürecine kabul edilebilir bir biçimde katılabilmelerine dair bir şeffaflık ve hesap verebilirlik yaratılmış olur.³⁰ Yargı sistemlerinde özellikle de iş yükü çok ağır olan hakimlerde adli yardımcılardan karar verme sürecine aktif bir biçimde dahil etme güdüsü çok yüksek olabilir.

D. Hakimlerle adli yardımcılardan arasındaki etkileşim

1. Hakim nezaretinde adli yardımcılardan

35. Yargı bağımsızlığının korunması hukukun üstünlüğünün ön koşuludur. Adli yardımcılardan hakim değildirler, o nedenle de söz konusu yetkinlikleri bağlamında yargı bağımsızlığına dair bir hakları yoktur. O nedenle de, adli yardımcı görevleri kapsamında destek verdikleri hakimden bağımsız değildirler. Yaptıkları görev kapsamında da, hakimlerin talimatına uymak zorundadırlar.

2. Hakimlerin liderlik rolü

36. Daha önce de belirtildiği gibi, hakimler sadece davaları yöneten kişiler değildirler. Ancak yanlarında yardımcılardan çalışması halinde, hakimlerin onlara yönelik bir liderlik görevi olmalıdır; bu da olumlu geri bildirimde bulunmayı, adli yardımcılardan gelişimine yardımcı olmayı, karşılıklı güven oluşturmayı ve hangi görevlerin devredilebileceğini planlamayı içerir. Bu liderlik görevi özellikle de yardımcıyla yapılan çalışmanın eğitim maksatlı olması halinde güçlü bir görevdir. Hakim ne kadar çok sayıda adli yardımcılardan çalışıyorsa, bu tür yönetici becerileri daha da önem kazanır. Hakimlere nasıl liderlik

²⁹ CCJE'nin No. 7 (2005) No.lu Görüşü, madde 42.

³⁰ Düzenlemelerin önemine akademik bir bakış açısı için bakınız: Nina Holvast, In the shadow of the judge - the involvement of judicial assistants in Dutch district courts (*Hakimin gölgesinde – adli yardımcılardan Hollanda bölge mahkemelerindeki rolü*), 2017, s. 217-219

yapacakları, görevleri nasıl aktaracakları, nasıl iletişim kuracakları ve kendilerine yeterli tavsiyelerde bulunulması suretiyle bu görevlerinde nasıl desteklenecekleri öğretilmelidir.

3. Açık ve net talimat

37. Hakimler adli yardımcılara açık ve net talimatlar vermeli ve onlara işlerini en iyi bir biçimde yapabilmeleri için gerekli tüm bilgileri sağlamalıdır.

4. Karşılıklı saygı

38. Hakimler ve adli yardımcılar birbirlerinin yargı sistemi içerisindeki rollerine ve ilgili görevlerine saygı göstermeli ve değer vermelidirler. Adli yardımcılar hakimin rolüne nazaran kendi rollerinin kısıtlamalarına saygı göstermeli ve bunların farkında olmalıdırlar. Ancak hakimler de, adli yardımcılarının mahkemenin çalışmalarına yaptıkları önemli katkıya saygı duymalı ve değer vermelidirler.

5. Fikir alışverişi

39. Adli yardımcı ve hakimin yargı sistemindeki ilgili rollerine karşılıklı saygı ve anlayış gösterilmesi çerçevesinde, adli yardımcı da hakim de karşılıklı olarak yarar sağlayacak bir alışveriş içine girebilir ve girmelidir. Bazı insanlar “kağıt üzerinde düşünmek” yerine “yüksek sesle düşünmeyi” tercih ettiğinden, Hakim, özellikle de bir hakimler kurulunun parçası olmayıp tek başına hakimlik yapıyorsa, yeni bir fikrin uygulanması veya denenmesinde adli yardımcı hakime “adeta bir deneme tahtası” gibi yardımcı olur. Yapıcı geri bildirim gerek yardımcılar, gerekse hakimler için yararlıdır.

6. Çalışma ilişkisinin düzenlenmesi

40. Adli yardımcılarının rolü ve görevleri üye devletlerce kabul edilmelidir. Bazı üye devletler hakimlerle adli yardımcılarının çalışma ilişkilerini yasayla veya tüzüklerle düzenlemişlerdir.³¹ Üye devletler hakimlerle yardımcılar arasındaki kritik sorunları tespit ederek bunların en iyi hangi yöntemlerle çözüme kavuşturulabileceğini değerlendirmelidirler. Bu, hakimlerle adli yardımcılar arasındaki etkileşime dair düzenlemelerle, standartlarla ve kılavuz ilkeler veya davranış kurallarıyla yapılabilir. Örneğin kişilik çelişkileriyle nasıl baş edileceğini anlatan, yumuşak yasal mekanizmalar ve etik kurallarla da, hakimlerle adli yardımcılar arasındaki çatışmaların önlenmesine yardımcı olunabilir³².

IV. Adli yardımcılarının statüsü

A. Üye devletlerdeki uygulamalar

41. Üye devletlerce sağlanan bilgilere göre, adli yardımcılarının statüsüne ve düzenlenmesine ilişkin çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Üye devletlerin çoğunda adli yardımcılar bütün mahkemelerde ve yargı kademelerinde görev yapmaktadırlar. Bazı üye devletlerdeyse yalnızca üst mahkemelerde ve anayasa

³¹ Hırvatistan’da adli yardımcılar Anayasada bile yer almaktadır.

³² Bosna Hersek’te, Mahkeme ve Savcılıklarda Hukuk Görevlileri ve Danışmanlara ilişkin Model Etik Kurallar yararlı bir örnek sunmaktadır.

mahkemesinde³³ veya yalnız anayasa mahkemesinde³⁴ ya da uzmanlık mahkemelerinde çalışmaktadırlar³⁵. Adli yardımcıları sınırlı süreli veya uzun süreli sözleşmeli devlet memuru³⁶ veya görevlisi³⁷ olabilirler. Bazı ülkelerde adli yardımcıları mahkemelerine dönmeye önce, sınırlı bir süre ilk veya ikinci derece mahkeme hakimi olarak görev yapabilirler³⁸. Bu tür bir tayinle adli yardımcı olarak çalışan hakimler geldikleri mahkemenin hakimleri olarak statülerini korurlar.

B. Seçme

1. Seçme süreci

42. Adli yardımcıları, deneyim, mesleki nitelik, adli beceri, karakter sağlamlığı, iletişim becerileri ve motivasyon gibi unsurlar dikkate alınarak, nesnel, liyakate dayalı kıstaslar temelinde şeffaf bir süreçle seçilmelidirler. Çeşitlilik seçme sürecinde bir unsur olabilir. Adli yardımcı olarak çalışma (resmi veya gayri resmi olarak) hakim olmak için bir ön koşulsa, seçme sürecinde bu husus dikkate alınmalıdır. Seçme sürecinde, adli yardımcı düzenlenmesinin eğitsel amacına yeterli ağırlık verilmelidir. Adli yardımcı olarak çalışmak hukuk mesleğinin icrasında³⁹, bazı üye ülkelerde olduğu gibi⁴⁰, bir ön koşulsa, yukarıdaki ilkeler tam olarak göz önüne alınamaz, çünkü yeterli vasıfları haiz her adaya hukuk mesleğini icra etmek için gerekli nitelikleri sağlama fırsatı verilmelidir.

2. Yargının harici unsurlardan bağımsızlığı

43. Yargı bağımsızlığının dış baskılara karşı korunması gerekir (harici bağımsızlık⁴¹). Adli yardımcıları karar verme sürecine yakınlığı nedeniyle, adli yardımcıları seçme sürecinde yargının bağımsızlığı güvence altına alınmalıdır. Seçimden icra erki değil, yargı erki sorumlu olmalıdır. Ayrıca, özellikle de hukukun belli alanlarında uzmanlığa ihtiyaç olduğundan, mahkemeyi destekleyecek niteliklere ve becerilere sahip adayları seçmede ilke olarak yargı en iyi konumdadır.

3. Dahili bağımsızlık

44. Yargı bağımsızlığı dış etkenler nedeniyle ihlal edilemeyeceği gibi, yargının içerisinden alınacak tedbirlerle de ihlal edilemez (dahili bağımsızlık)⁴². Adli yardımcıları

³³ Avusturya, Kıbrıs, Danimarka, Almanya (ancak ilk ve ikinci derece mahkemelerde, mezunlar (Referendare) hukuk mesleğini icra etmenin gerekli bir koşulu olarak sınırlı sürelerle çalışırlar), İrlanda, Lüksemburg, Norveç, İspanya, Birleşik Krallık.

³⁴ İtalya.

³⁵ Arnavutluk.

³⁶ Andorra, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kıbrıs, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, İzlanda, Litvanya, Lüksemburg, Monako, Romanya, Rusya Federasyonu, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre.

³⁷ Bosna Hersek, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Letonya, Malta, Moldova Cumhuriyeti, Norveç, Polonya, İspanya, Birleşik Krallık.

³⁸ Özellikle Almanya ve İspanya'da ancak model – değişik biçimleriyle – Arnavutluk, Avusturya, Hırvatistan ve Slovenya'da da mevcuttur.

³⁹ Burada hukuk mesleğinden kasıt, her bir ülkedeki milli yargı sistemine bağlı olmak üzere, avukat, ve/veya savcı ve/veya hakim olarak çalışmaktır.

⁴⁰ Almanya ve Slovenya, bazı bakımlardan da Avusturya ve Belçika. Bu stajyerler veya Referendare bütün mahkemelerde (Slovenya, Belçika) veya en yüksek mahkemelerde (Avusturya ve Almanya) hakimleri daha uzun süreler destekleyen tam nitelikli adli yardımcıları karıştırılmamalıdır.

⁴¹ Bakınız CM/Rec(2010)12 No.lu Tavsiye Kararı, madde 11-21, bakınız: CJEU'nun 27 Şubat 2018 tarihli kararı - *Associação Sindical dos Juizes Portugueses/Tribuna de Contas Davası* – Dava No. C 64/16, madde 44.

⁴² Bakınız: CM/Rec(2010)12 No.lu Tavsiye Kararı, madde 22-25, bakınız: CJEU'nun 27 Şubat 2018 tarihli kararı - *Associação Sindical dos Juizes Portugueses/Tribuna de Contas Davası* – Dava No. C 64/16, madde 44.

güvenilirliklerine, yetkinliklerine ve motivasyonlarına bel bağlayabilecek hakimlerle yakın bir mesai içerisinde çalışırlar. Bu husus, adli yardımcılarının münferit bir hakime veya hakimler kuruluna tahsis edilmiş olduğu durumlarda özellikle önemlidir. Böyle durumlarda belirli adli yardımcılarla çalışan belirli hakimler, söz konusu yardımcılarının seçiminde ve tayininde söz sahibi olmalıdırlar.

4. *İstihdam süresi*

45. Üye ülkelerde adli yardımcılarının istihdam süreleriyle ilgili farklı yaklaşımlar söz konusudur. Üye ülkelerin büyük çoğunluğunda, adli yardımcılık daimi bir meslek olabilir.⁴³ Bu ülkelerde söz konusu meslek pozisyonu genelde daimi bir pozisyon olarak tasarlanmaz, ancak uygulamada adli yardımcılar uzun süre, hatta emekli oluncaya kadar mesleklerini sürdürebilirler. Bu durum özellikle de adli yardımcılık pozisyonunun hakimlik mesleğine giden yolda bir sıçrama taşı olabileceği ülkelerde geçerlidir. Yeterli sayıda yeni hakimın istihdam edilmemesi durumunda, adli yardımcılar bu pozisyonlarında "sıkışık kalabilirler".⁴⁴ Diğer ülkelerdeyse, adli yardımcılık görevi kısa vadeli bir görev olup, eğitsel bir yanı da vardır.⁴⁵
46. Gerek uzun gerek kısa vadeli istihdamın avantajlarının yanında dezavantajları da vardır. Deneyimli adli yardımcılarının elde tutulması mahkemelerin daha verimli olmasını sağlar. Sık sık değişim, yeni yardımcılarının eğitilmeleri ve hakimlere yardımcı olabilmeleri için zamana ihtiyaç duymaları anlamına gelir. Deneyimli yardımcılar zaman tasarrufu sağlayabilir ve rutin davalar üzerinde daha bağımsız bir biçimde çalışabilirler. Ancak adli yardımcılarının görevde çok uzun süre kalmalarının da dezavantajları vardır. Adli yardımcılar çok deneyim kazanmaları halinde, karar verme süreci üzerinde çok fazla etkiye sahip olabilirler. Bu husus yukarıda altı çizilen AİHS'nin 6. Maddesinde sağlanan güvenceler bakımından sorun yaratabilir. Adli yardımcı olarak görev yapmanın eğitsel bir maksadı varsa, adli yardımcılarının hayatlarındaki bir sonraki adıma geçmeleri özellikle önemlidir. Ayrıca, adli yardımcılarının düzenli aralıklarla değiştirilmesi mahkemelerin ve hakimlerin daha dinamik olmalarına ve yeni gelişmelerden haberdar olmalarına yardımcı olur.
47. Üye devletler ve yargı sistemleri adli yardımcılardan daha uzun bir süre hizmet almak istiyorlarsa, işveren olarak sorumluluklarının bilincinde olmalı ve gelişmelerine yardım olma amacıyla, deneyimli adli yardımcılara eğitim imkanları ve/veya daha üst görevler vermelidirler. Bu yardımcılarının mahkeme yönetiminde daha önemli rollere veya daha yüksek mahkemelere terfi ettirilmesi mümkün olabilir.
48. İlgili yargı sisteminde mümkün olabiliyorsa, en üstün nitelikteki adli yardımcılar hakim olma yolunda teşvik edilmeli ve desteklenmelidirler. Böylece, yargı sistemi hakimın görevlerini ve rolünü kapsamlı bir biçimde anlayan adaylara bel bağlayabilir. Bu yardımcılarının deneyimlerinin üzerine inşa edilecek bilgilerle, eğitim ihtiyacı azaltılabilir ve verimli bir mahkeme sisteminin oluşturulmasına yardımcı olunur.
49. Üye devletler adli yardımcılarının kısa ve uzun dönemli istihdamlarının avantajları ve dezavantajları arasında bir denge kurmaya teşvik edilir. Görevin süresi çok kısa olmamalıdır ki, adli yardımcılar yüksek nitelikli hizmet sağlayabilsin ve değerli öngörüler

⁴³ Andorra, Azerbaycan, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Kıbrıs, Gürcistan, İsviçre, Letonya, Litvanya, Moldova Cumhuriyeti, Monako, Norveç, Romanya.

⁴⁴ Hırvatistan, Slovenya.

⁴⁵ Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, Lüksemburg (henüz pek deneyimi bulunmamaktadır) Norveç, Polonya, İsveç, Birleşik Krallık.

kazanabilsin. Ancak, yukarıda açıklanan risklerin ışığında adli yardımcılar uzun süre aynı rolü sürdürmemelidirler.

C. Değerlendirme

50. Adli yardımcının performansı değerlendirilecekse, bu değerlendirme adli yardımcının birlikte çalıştığı hakim veya hakimler tarafından yapılmalıdır. Bu husus, adli yardımcı olarak görev yapmanın eğitsel bir maksadı varsa özellikle önemlidir. Bu süreçte alınan değerlendirme notları ve referanslar adli yardımcının kariyer fırsatları açısından oldukça önemli olabilir. Değerlendirmeler, yardımcının hukuk yetkinliği, karakter sağlamlığı, motivasyonu ve verimliliği dikkate alınarak, objektif kıstaslara göre yapılmalıdır. Adli yardımcılarının değerlendirilmesi yargı bağımsızlığı ile ilgili sorunlara neden olmasa da, burada, hakimlerin değerlendirilmesi için oluşturulmuş ilkeler kılavuz ilkeler olarak izlenebilir⁴⁶. Hakimlerde olduğu gibi, adli yardımcının da sözlü açıklaması dinlenmelidir.

D. Eğitim

51. Sürekli değişmekte olan bir hukuksal ortamda yargı, hakimlere yönelik bir kendi kendini geliştirme ve eğitim kültürü oluşturmalıdır.⁴⁷ Bu tür eğitim fırsatları, hakimlere yardımcı olma yeteneklerini geliştirmeleri için adli yardımcılarının da erişimine açık olmalıdır. Hakimler için bir eğitim sistemi mevcutsa, adli yardımlara verilecek eğitim aynı kurum tarafından sağlanmalıdır. Söz konusu eğitimde yardımcılarının eğitim ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Bu tür eğitimler, adli yardımcının hakim olmayı amaçladığı durumlarda özellikle önem taşır.

E. Organizasyon

52. Üye devletlerden alınan yanıtlardan anlaşıldığı gibi, adli yardımcılar esas olarak üç türlü organize edilebilir: bir veya daha çok sayıda adli yardımcı tek bir hakimle çalışabilir⁴⁸. Adli yardımcılar aynı zamanda bir hakimler heyetine de tahsis edilebilir⁴⁹. Bir üçüncü yaklaşımda ise adli yardımcılar bir havuz oluşturur ve farklı hakimlere hizmet ederler⁵⁰. Ender olarak uygulanan dördüncü bir yaklaşımda da, bazı özel davalar için adli yardımcı ekipleri oluşturulur.⁵¹
53. Yargı sistemleri kendi hukuk geleneklerine ve mahkeme sistemlerine en uygun yaklaşımı dikkatle değerlendirmelidirler. Bu yaklaşımlarının her birinin olumlu ve olumsuz yanları vardır. Hakimler aynı yardımcı veya yardımcılarla yakın mesai içinde çalıştıklarında aralarında oldukça büyük bir güven oluşabilir. Bu durumda hakimlerin adli yardımcılarının tayininde söz sahibi olması gerekir. Her bir hakime tahsis edilen adli yardımcı sayısı çok fazla olmamalıdır ki, hakimler yardımcılarının çalışmalarını dikkatle inceleyebilsinler. Havuz sisteminin avantajı ise hakimlerin farklı niteliklere sahip yardımcılarla çalışabilmeleridir.

F. Ücretler

⁴⁶ Bakınız CCJE'nin 17 (2014) No.lu Görüşü.

⁴⁷ Bakınız CCJE'nin 4 (2003) No.lu Görüşü.

⁴⁸ Buna "kabine sistemi" denebilir: Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Kıbrıs, Gürcistan, Almanya, İrlanda, Letonya, Litvanya, Malta, Moldova Cumhuriyeti, Polonya, Rusya Federasyonu, İspanya (Anayasa Mahkemesinde), Birleşik Krallık, Ukrayna; bu aynı zamanda Avrupa Birliği Adalet Divanında uygulanmaktadır.

⁴⁹ Andorra, Belçika, İsviçre, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Almanya, İzlanda, Romanya, Slovenya, İsveç.

⁵⁰ Andorra, Avusturya, Bosna Hersek, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, Letonya, Litvanya Yüksek Mahkemesi, Lüksemburg, Monako, Norveç, İspanya; bu aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde de uygulanmaktadır.

⁵¹ Bazen Finlandiya; bu aynı zamanda Uluslararası Ceza Mahkemesinde (ICC) de uygulanmaktadır.

54. Yardımcılar mahkemelerde ne kadar uzun süreyle çalışırlarsa, çalışmalarına karşılık yeterli ödeme yapılması da o kadar önemli hale gelir. Adli yardımcılarının çalışmalarının değerinin gerektiği gibi takdir edilmesinin yanı sıra, adli yardımcılarının düşük ücret almalarının sonucunda yolsuzluk riski de ortaya çıkabilir.

G. Profesyonel tutum

1. Tarafsızlık

55. Mahkemeye gelen dava tarafları yalnızca davalarını gören hakimin değil, dava üzerinde çalışan hakime destek veren adli yardımcının da tarafsız olmasını beklerler. O nedenle de adli yardımcılar, varsa herhangi bir çıkar çelişkisini açıklamakla yükümlüdürler. Ayrıca, üye devletler adli yardımcılarının da, hakimlerin davadan çekilmelerini amir kıstaslarla aynı kıstaslara uygun biçimde davadan çekilmelerini gerekli kılan kuralları yürürlüğe sokmayı değerlendirmelidirler⁵². CCJE, bir adli yardımcının davaya katılmasına itiraz edilmesini mümkün kılan düzenlemelerin üye devletlerce değerlendirilmesini tavsiye etmektedir.

2. Gizlilik

56. Adli yardımcılar işleriyle ilgili olarak edindikleri bütün bilgileri gizli tutmalıdırlar. Bu husus, örneğin arkadaşlarla, sosyal medyada, basınla, davanın taraflarıyla, icra erkiyle, yasama erkiyle yapılan iletişimlerde hayati önem taşımaktadır. Ancak aynı zamanda örneğin mahkeme başkanıyla ve mahkeme yönetimiyle ilgili olarak da bu husus mahkeme içerisinde de önem taşımaktadır. Tabiatıyla, gizlilikle ilgili düzenlemeler, AİHS'nin 10. Maddesiyle ve Sözleşmenin ilgili diğer maddeleriyle korunan hak ve özgürlüklere saygı göstermelidir.

3. Bağımsızlık

57. Adli yardımcılarının ikili rolü vardır: adli yardımcılar mahkeme yönetiminin bir parçası oldukları gibi, hakimlere de bağımsız görevlerini ifa etmelerinde yardımcı olmaktadır. O nedenle, yargı bağımsızlığına saygı göstermek ve yargı bağımsızlığını desteklemek adli yardımcılarının önemli bir görevidir. Bu özel rolleri adli yardımcılarının statüsünde yansıtılmalıdır. Adli yardımcılarının görevleri, yasal hakları ve statüsü düzenlenirken, bu ikili görevleri yargının ne içinden ne de dışından suistimal edilerek hakimlerin bağımsızlığı ihlal edilmemelidir. Örneğin somut bir dava üzerinde çalışan bir hakimin talimatıyla, bununla çelişen, mahkeme yönetiminden verilen bir talimat söz konusu olduğunda, hakimin kararına saygı gösterilmelidir.

4. Etik ve profesyonel davranış standartları

58. Özellikle de kararların kaleme alınmasında görev alan – adli yardımcılar yargı erki içerisinde önemli görevler ifa ederler. Adli yardımcılarının davranışları toplumun ve adalet arayan dava taraflarının güvenini doğrudan etkileyebilir. CCJE, adli yardımcılarının rollerini ve görevlerini yansıtan etik ve profesyonel davranış standartlarının oluşturulmasını önerir⁵³. Yukarıda belirtilen, hakimlerin ve adli yardımcılarının rolleri arasındaki önemli farklara rağmen, hakimlerin etik ve profesyonel davranışlarına ilişkin olarak ifade edilen pek çok standart adli yardımcılar için de

⁵² Hırvatistan, Romanya, Slovenya, İsviçre'de olduğu gibi.

⁵³ Örnek olarak bakınız: Bosna Hersek'te, Mahkeme ve Savcılıklarda Hukuk Görevlileri ve Danışmanlara İlişkin Model Davranış Kuralları.

anlamlıdır. Adli yardımcılar dürüst, yerinde ve tarafsız bir biçimde hareket etmelidirler. Görevlerini büyük bir dikkatle ve üstün bir yetkinlikle ifa etmelidirler.

V. Sonuç -- Öneriler

1. Tüm hukuk sistemlerinde karar verme işlevi hakimnin görevlerinin tam merkezinde yer almaktadır (madde 18). Adli yardımcılar hakimlere yaptıkları görevlerde destek vermeli, ancak hakimnin yerini almamalıdır (madde 19). O nedenle de adli yardımcılar yetersiz sayıda hakim görevlendirilmesi pahasına istihdam edilmemelidirler (madde 14).
2. Yetkin adli yardımcılar hakimlere değerli destekler sağlayarak mahkemenin tüm kademelerdeki çalışmalarında iyileştirme sağlanmasına yardımcı olurlar (madde 11,15). Adli yardımcılar özellikle de mahkemelerin verimliliğini artırmada önemli bir vasıta olabilirler (madde 13). Üye devletler adli yardımcı istihdam edip etmemeyi, edeceklerse bunların hangi mahkemelerde istihdam edilmesi gerektiğini, yargı sisteminin niteliğini ve gecikmeksizin işleyişini ve dolayısıyla da verimliliğini desteklemek üzere çalışmalarını nasıl organize edeceklerini dikkatle değerlendirmelidirler (madde 15).
3. Üye devletler, adli yardımcılar dahil olmak üzere nitelikli mahkeme personelinin -- hizmet verdikleri yerlerde -- istihdamı için yeterli fonları tahsis etmelidirler (madde 13).
4. Tarafların AİHS'nin 6. Maddesindeki haklarını teminat altına almak üzere, hakimler yargı kararlarının tamamen kendilerine ait olmasını sağlayacak şekilde yasalara ve olayın unsurlarına hakim olmalıdırlar (madde 18). Adli yardımcılar karar verme sürecine yakınlaştıkça, ve hakimlerin iş yükü arttıkça, hakimlerin ve yargı sistemlerinin, hakimlerin adli yardımcılarının çalışmalarını yakından takip ederek kontrolü muhafaza etmelerini sağlamada uyanık olmaları da o kadar önemli hale gelir (madde 14,22).
5. Üye devletler, hangi görevlerin adli yardımcılara devredilebileceği konusunda hakimleri ve adli yardımcılarını bilgilendiren yönetmeliklerin ve rehberlerin yürürlüğe girmesini sağlayarak, adli yardımcılarının karar verme sürecine kabul edilebilir bir biçimde katılabilmelerine dair bir şeffaflık ve hesap verebilirlik yaratılmasını değerlendirmelidirler (madde 34).
6. Üye devletler adli yardımcılarının seçilmelerini, ücretlerini, değerlendirilmelerini, organizasyonlarını, eğitim ihtiyaçlarını ve – uygunsa – uzun dönem istihdam edilecek yardımcılarının durumunu dikkate alarak, adli yardımcılarının statüleriyle ilgili bir düzenleme yapmayı göz önüne almalıdırlar. (madde 41-54).
7. Üye devletler adli yardımcılarının kısa ve uzun dönemli istihdamlarının avantajları ve dezavantajları arasında bir denge kurmaya teşvik edilir (para 49). İlgili yargı sisteminde mümkün olduğu hallerde, en üstün nitelikteki adli yardımcılar hakim olma yolunda teşvik edilmeli ve desteklenmelidirler (madde 48).
8. Adli yardımcılarının, nesnel, liyakate dayalı kıstaslar temelinde şeffaf bir süreçle seçilmesinden icra değil, yargı erki sorumlu olmalıdır (madde 42, 43).
9. Adli yardımcılarının davranış biçimi toplumun ve adalet arayışı içindeki dava taraflarının güvenini doğrudan etkileyebilir. O nedenle yönetmelikler ve kılavuz ilkeler hakimlerle adli yardımcılar arasındaki çalışma ilişkilerine ve adli yardımcılarının profesyonelce ve etik davranışlarına rehberlik etmelidir (madde 35-40, 58).
10. Adli yardımcılar işleriyle ilgili olarak edindikleri bütün bilgileri gizli tutmalıdırlar (madde 56).

11. Adli yardımcıları, varsa herhangi bir çıkar çelişkesini açıklamakla yükümlüdürler. Üye devletler hakimler için geçerli olanlara benzer şekilde, adli yardımcıları davadan çekilmelerine ve davaya katılmalarına itiraz edilmesine ilişkin kuralları yürürlüğe sokmayı değerlendirmelidirler (madde 55).
12. Adli yardımcıları destek verdikleri hakimlere yakın çalışma içinde olmaları yargının ne içinden ne de dışından suistimal edilerek hakimlerin bağımsızlığı ihlal edilmemelidir (madde 57).